

poenam: illa exceptio nequit applicari toti subiecto propositionis, ac si vellet loquens dicere fieri posse ut anima belluina peccet, sed soli priori parti subiecti applicanda est. Huiusmodi propositiones quis paululum advertens haud infrequentes reperiet. Ex quibus concludimus non esse prorsus adversus rationem quod ita interpretemur eam exceptionem; quam quidem interpretationem postulari a verbis Christi demonstramus aliis argumentis.

XV. Integra ergo manet certitudo interpretationis traditae verborum Christi Matth. XIX. 3 seqq. qua constat negare Christum potestatem viro dissolvendi vinculi coniugalis qualibet ex causa. Patet proinde falsitas primae interpretationis ex iis, quas memoravimus, quae placuit Protestantibus.

THESIS XXII.

Ipsa lege primitivae institutionis generatim quodvis matrimonium est intrinsece indissolubile.

I. Hactenus locuti sumus de matrimonio christiano. Restat quaestio de matrimonio infidelium, an illud quoque eadem indissolubilitate sit praeditum. Id profecto censuit Innocentius III *c. Gaudemus de divortiis*: quod nunc probandum est. Loquimur itaque generatim de quolibet matrimonio provocantes ad legem institutionis, cui subsunt certe omnia coniugia. Quocirca affirmamus matrimonia non solum fidelium, de quibus seorsim iam disputavimus, sed etiam matrimonia infidelium iure institutionis divinae indissolubilia intrinsece fuisse et modo esse, eadem institutione valente post Christum.

II. Sane Matth. XIX. 3 seqq. interrogantibus Pharisaeis: *si licet homini dimittere uxorem suam quacumque ex causa?* respondet Christus: *Non legistis quia qui fecit hominem ab initio, masculum et feminam fecit eos? et dixit: propter hoc dimittet homo patrem et matrem, et adhaerebit uxori suae et erunt duo in carne una. Itaque iam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.* Dicentibus autem illis: *quid ergo Moyses mandavit dare libellum repudii et dimittere?* Respondit Christus: *quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic, h. e. hoc modo institutum matrimonium, ut ea permissio existeret.* Adverte phrasim hebraicam: *erunt duo in carne una* **היו לבשר אחד** (quam relinuit graecus *ἕσονται οἱ δύο (1) εἰς σάρκα μίαν* in carnem

(1) De lectione οἱ δύο, quae modo non comparat in exemplaribus hebraicis, lege cl. Patrizi in Marcum c. X. vv. 7. 8.

unam) idem valere ac erunt *una caro*, ut ipse Christus explicat. Sunt porro vir et uxor una caro, non quasi sint physice unus homo, sed quia sunt physice secundum carnem unum principium generationis idque sunt *actu*, cum commiscentur, *potestate*, vi ipsius matrimonii, quod potestas est unius in corpus alterius in ordine ad generationem. Vir scilicet est *caput* mulieris et mulier est *corpus* viri (Eph. V) et sic ex duobus unum fit, una caro.

III. Porro ex his verbis Christi haec manifesta sunt: a) ita institutum fuisse a Deo coniugium ut ipse Deus sit auctor (1) coniunctionis viri et mulieris, atque ita Deum esse auctorem huius coniunctionis ut homini nunquam liceat dissolvere eam coniunctionem. Sane permissum fuit quidem Iudaeis dare libellum repudii et dimittere uxores suas: verum ab initio, cum matrimonium est institutum, haec permissio non exstitit; hic enim est sensus horum verborum: *ab initio autem non fuit sic*, quibus excluditur quod dictum est prius: sermo autem prius fuit de permissione.

Dices sensum verborum Christi non esse proprie hunc, sed alium. Scilicet cum Pharisei interrogassent an liceret viro dimittere uxorem suam *quacumque ex causa*, quod sibi licitum putabant ex lege Moysis Deuter. XXIV. 1 seqq., Christus respondit Moysem quidem id permisisse, sed ab initio non fuisse sic, ut nempe *qualibet ex causa* vir dimittere posset uxorem; non negans proinde quod ex aliqua speciali causa id facere ab initio licuerit. Et sane ipse Christus deinde probat causam fornicationis. Respondeo quod si velimus inhaerere Christi verbis iisque solis, responsio Christi: *quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras, ab initio autem non fuit sic*, responsio haec, inquam, non est ad interrogationem illam: *si liceat homini dimittere uxorem suam quacumque ex causa*, sed cum huic interrogationi iam fecisset satis ea responsione; qua universaliter concludit; *quod ergo Deus coniunxit, homo non separet*, quibus verbis nulla causa relinquitur, propter quam liceat dissolvere coniugium auctoritate hominis: cum Pharisei obiicerent illi mandatum Moysis, ad hanc objectionem refellendam illud respondit. In qua responsione advertendum est quod Christus solum facit mentionem permissionis concessae a Moyse dimittendi uxores, non permissionis *ex qualibet causa* dimittendi, quam quidem latissimam permissionem neque in verbis Moysis legere est (Th. XVI): non enim confundenda est sententia Moysis cum interpretatione, quam illi adhibebant quidam Iudaei

(1) Quantum sibi vindicet in hac re institutio *positiva* Dei declarabitur in seqq.

aetate Christi, neque ipsi Pharisei obiicentes auctoritatem Moysis attulerunt in medium. Pharisei scilicet audientes hominem non posse separare quod Deus coniunxit, satis sibi esse putarunt ad refellendum Christum, opponere illi mandatum Moysis, qui aliquam certe dissolutionem permisit aut, ut ipsi loquebantur, mandavit. Non est ergo in hac secunda interrogatione amplius quaestio de dimissione ex qualibet causa, sed simpliciter de dimissione seu libello repudii, quo coniugium solvitur: quod si aliquando licet, satis se refutasse Pharisei putabant verba Christi praecedentia. Oppositio ergo instituta a Christo heic est inter permissionem factam a Moysse viris dimittendi uxorem, prout est simpliciter permissio, et primitivam institutionem. Non fuit igitur hoc modo institutum matrimonium, ut viro licentia daretur repudiandi uxorem suam, et per consequens neque uxori repudiandi virum. Quod certe saltem de repudio solvente vinculum intelligi debet, tum quia si de simplici divortio intelligatur, multo magis de illo est hoc ipso intelligendum, tum quia simplex divortium ex iusta causa licet in christiana oeconomia, in qua est revocata prorsus primitiva institutio, ideoque et tunc licebat; non ergo de solo divortio seu separatione accipi possunt verba Christi, quae universalis sunt. Porro quaestio a Phariseis proposita non erat de facto, sed de iure; cum ergo Christus ait *ab initio, cum masculum et feminam fecit Deus, non fuisse sic*, non loquitur de facto, quod neque locum habere poterat, sed de iure h. e. de permissione, quae facta tunc non fuit. Constat vero permissionem divinam necessariam fuisse Iudaeis, ut possent viri uxores repudiare; nam, auctore Christo, ex modo, quo Deus matrimonium instituit, consequens est ut homo non possit separare quae Deus coniunxit: nisi ergo ipse Deus permittat, dissolutio ab homine fieri nequit. Idque significavit quoque Christus, cum non aliam rationem dimissionis nisi permissionem Moysis protulit, qui in lege ferenda vices agebat Dei.

IV. Manifestum est b) ita Deum coniunxisse ab initio virum et mulierem, ut uterque potestate careret dissolvendi vinculi, ideoque nedum illicitum, sed invalidum foret repudium. Christus enim immediate ex ea institutione intulit: *quod ergo Deus coniunxit, homo non separet*: his autem verbis non sola prohibitio separationis continetur, sed nullitas actus eam tentantis. Nam non exhibetur tantum voluntas Dei legislatoris, quae violari potest, sed exhibetur voluntas Dei efficax, efficiens coniunctionem: *quod Deus coniunxit*, at effectum voluntatis divinae agentis nulla creatura irritum facere potest: ergo non solum illicite sed sine ullo effectu tentaret alteruter vinculum solvere coniugii. Et sane Christus revocans primam institu-

tionem, et permissionem repudii abrogans, statuit verbis immediate sequentibus moechari eum qui dimissam ducit: manet ergo vinculum, sine quo nulla potest esse moechia. Certe, qui dimissam (etiam ob fornicationem) ducit, moechatur: ergo mulier adhuc est legi viri alligata: ergo et vir dimittens adhuc est ligatus legi uxoris: vinculum enim est mutuum. Igitur et ab initio moechatus fuisset qui dimissam duxisset, ergo tunc vinculum manebat; ideoque nulla potestas coniugibus erat dissolvendi vinculi.

Diximus iis verbis *quod ergo Deus coniunxit, homo non separet* Christum revocasse primam institutionem et abrogasse repudii permissionem. Nam verba sunt imperantis indissolubilitatem, sive prohibentis dissolutionem matrimonii auctoritate humana, ideoque prohibentis id quod Moyses permiserat; hoc vero imperium nequitur a Christo cum verbis Dei quibus prima institutio matrimonii continetur: revocatur ergo primitiva lex. Itaque ita ab initio institutum est a Deo matrimonium ut homo, sive vir sive mulier, non posset illud dissolvere: ut masculus et femina coniuncti a Deo semper coniuncti iidem existerent eorumque vinculum perpetuum maneret: ut permissio repudii non existeret, ut idcirco prohibitum esset a Deo et valore destitutum repudium, h. e. ablata prorsus potestas homini dissolvendi vinculi seu separandi quod Deus coniunxit. Iam vero huiusmodi institutio lex erat pro matrimoniis futuris: ad eam enim Christus provocat in quaestione: *utrum liceat* dimittere uxorem suam. Atqui lex lata ab initio generis humani valebat pro quolibet futuro matrimonio inter homines exstituro. « Quo manifeste patet (ait Pius VI epist. ad Episcopum Agriensem an. 1789) matrimonium vel in ipso statu naturae ac sane ante multo, quam ad proprie dicti sacramenti dignitatem eveheretur, sic divinitus institutum esse ut secum afferat perpetuum indissolubilemque nexum ». Quamvis vero olim dispensatio ab hac lege per Moyssem data fuerit Iudaeis, Christus sustulit hanc dispensationem tum cum aperte pronunciavit: *quod Deus coniunxit homo non separet*, atque cum se Moysi opponens, subdit ipsis Phariseis: *Dico autem vobis quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur, et qui dimissam duxerit, moechatur*: vel simplicius penes Marcum X. 11. 12. *Quicumque dimiserit uxorem suam et aliam duxerit, adulterium committit super eam, et si uxor dimiserit virum suum et alii nupserit, moechatur*: tum tandem cum institutione christiana universam mosaicam institutionem abrogavit, praeter ea quae ad legem naturalem spectant, cuiusmodi certe non erat ea permissio, quae divinae institutioni adversabatur.

Ergo primo matrimonia fidelium, propter revocatam primitivam

legem a Christo, sunt intrinsece indissolubilia. Ergo pariter secundo matrimonia infidelium, quae illi priori legi subsunt, pro quibus nulla est lata unquam dispensatio, quibus nec indirecte prodesse potest permissio mosaica abrogata a Christo, sunt prorsus indissolubilia (cf. Th. XVII. n. V). Ita Trid. Conc. Decret. de Matrim. « Matrimonii perpetuum indissolubilemque nexum primus humani generis parens divini Spiritus instinctu pronuntiavit, cum dixit. Hoc nunc os de ossibus meis et caro de carne mea: quamobrem etc. »

THESIS XXIII.

Ratio quoque bene consultata ostendit quam bene tali indissolubilitate matrimonium sit instructum.

I. His expeditis restat ut ratione quoque demonstramus congruum fuisse ut hac intrinseca indissolubilitate firmaretur matrimonium. Ad quam demonstrationem viam munemus nobis solutione praecipuarum difficultatum. Nec erit abs re primum seponere praedictum quoddam ex ipsa humana ratione desumptum. Scilicet dicere quis posset, si ratio humana potius plenam coniugii indissolubilitatem quam in certis casibus dissolubilitatem consulit, quid est quod hanc veritatem humana ratio sibi relicta nunquam percepit, cum leges omnes ex rationis moderamine tantum latae divortium sanciverint ipsaeque romanae leges, non solum imperantibus infidelibus sed maxime fidelibus ut Constantino, Iustiniano aliisque, idem probaverint?

Respondeo multipliciter. 1° Ratio sibi relicta haud raro illud non videt quod verum et bonum est ambituque eorum proprie continetur, quae ab ipsa ratione viribus suis utente suaque principia rite adhibente cognosci possent. Huius rei aetas antechristiana plura exempla suppeditat.

2°. Quoniam, ut iam diximus, sola ratio non demonstrat necessitatem plenae indissolubilitatis, ex alia vero parte affectus erga sensibilia bona generatim in hominibus dominatur praesertim infidelibus, qui divortia suadet; mirum foret si homines sola ratione duce in societate infideli divortia reiecissent.

3°. Ceterum principes quoque recte sentientes eo potuerunt adduci (ignorata opposita Dei lege) ut divortia probarent certis causis, nimirum ad vitanda maiora mala quae ob malitiam hominum obventura fuissent; sive aliis verbis ob duritiam cordis subditorum, quemadmodum permisit Moyses.

4°. Principes autem christiani vel pro infidelibus adhuc in suo

imperio degentibus ea iure sanxerunt, posse id se rati, vel praecessorum suorum morem temere seculi non satis attenderunt quid res postularent, vel libidine capti legum ferendarum seseque immiscendi rebus ecclesiasticis consilium rationis audire nequiverunt.

II. Audiamus nunc argumenta adversariorum. Aiunt primo: adulterium coniugis adversatur omnibus bonis matrimonii, proli, quam facit incertam, fidei, quam violat, sacramento, cuius significationem laedit: cum ergo contraria contrariis destruantur, oportet adulterio solvi coniugium.

Respondeo 1°. Contraria proprie sunt quae ab eodem subiecto mutuo se expellunt, at adulterium non excludit ex se matrimonium, quod cum eo manet; nec id obicientes contendunt, qui volunt solum fieri potestatem innocenti solvendi coniugii. Et sane absurdum est per violationem obligationis ab uno patratam solvi obligationem invito licet altero, quod tamen fieret si ex se adulterium dissolveret matrimonium. Itaque contrariatur adulterium matrimonio non prout est exclusio obligationis, sed prout est violatio eiusdem obligationis, quae cum illa violatione et post illam manere potest et debet.

Respondeo 2°. Adversatur quidem adulterium bonis matrimonii, sed non ita ut ea prorsus excludantur. Nam quoad bonum fidei et significationis, cum adulterium sit aliquid transiens, ea excludit actu, at manent ipsa habitu ceterisque in actibus adesse possunt. Quoad bonum prolis, ea quidem reddi potest incerta, sed et huic incertitudini obviari potest; nec ipsum impedit ut vera proles nutriatur et educetur, sed facit ut extranei quoque in familiam patris admittantur: quod non est contra bonum prolis nisi in accidentalibus, quoad bona nempe dividenda.

Ceterum 3° ex doctrina s. Thomae q. LIX. a. 3 ad 1° facilius impeditur aliquid fiendum, quam destruat quod rite factum est. Si enim aliquid factum est, ius aliquod novum ipsi proportionatum existit exigens eius conservationem, quod ius prius non erat; et tale esse potest hoc ius ex rei natura petitum ut praevaleat ceteris iuribus vel iuribus privatorum. Huiusmodi est porro ius indissolubilitatis intrinsecae matrimonii, cuius bonum praestat illi bono coniugis, qui vel ferre debet coniugem adulterum, vel sine usu matrimonii manere. Est enim indissolubilitas matrimonii in bonum commune, sive generis humani multiplicandi Deique cultorum gignendorum, non in bonum privatum contrahentium, nisi secundo et per accidens.

Aiunt rursus (q. LXVII. a. 1. ob. 4^a): ex matrimonio principaliter quaeritur bonum situm in prole. Sed inseparabilitas matrimonii est contra hoc bonum; quia aliquis vir non potest ex sua femina